

Gert Baeyens gedreven door de duinen

ARNOUD VAN DER MEULEN

In 1980 werd Gert Baeyens aangesteld bij Gemeentewaterleidingen Amsterdam (GWA), de beheerder van de Amsterdamse Waterleidingduinen. Zij was de eerste ecooloog, die bij het bedrijf in dienst kwam. Tot voor kort was Gert hoofd van de sector ecologie, waar inmiddels 7 mensen werken. Door de gevolgen van een auto-ongeluk heeft ze deze functie neer moeten leggen. Tijdens haar loopbaan is de mentaliteit van GWA drastisch veranderd. Gert heeft daar op haar gedreven manier aan bijgedragen. Uit het hier beschreven interview blijkt dat die gedrevenheid onverminderd aanwezig is.

Toen Gert begon wist ze eigenlijk nog maar weinig over het beheer van duinen. Maar daarin werd ze snel bijgespijkerd door Jo Mourik. Gert noemt hem vol respect 'vader Mourik'. Gert: "Hij fietste met me door het gebied en wees me waar het beheer verbeterd kon worden. Hij wist veel van de natuur in de duinen en had daarnaast technisch inzicht. Daarmee heeft hij bijgedragen aan het wederzijdse begrip tussen technische waterwinners en natuurliefhebbers. Door kleine veranderingen aan te raden heeft hij veel bereikt. Vader Mourik is 3 juni dit jaar overleden."

Henk Doing was Gert's leermeester op het gebied van landschapsoecologie. Ze volgde zijn duincursus aan de Landbouwwuniversiteit Wageningen en kon hem raadplegen zo vaak ze wilde. Daarnaast heeft Gert in het begin veel geleerd van Eric van Dijk en Helijs Udo de Haes. De eerste promoveerde op verzuiging, de tweede is landschapsecoloog en hoogleraar aan het Centrum voor Milieukunde Leiden. Beiden waren betrokken bij de oprichting van de Stichting Duinbehoud. Via hen leerde Gert de stimulans van de stichting ook wel waarderen. Gert:

"Maar de vele vrijwilligers die actief zijn in de Amsterdamse Waterleidingduinen vormen nog altijd de sterkste motor in mijn werk voor de natuur!"

Mentaliteitsverandering

In de achttien jaar, waarin Gert nu bij GWA in dienst is, hebben zich grote veranderingen in het bedrijf voltrokken. Voor 1980 werd weinig aandacht besteed aan de ecologie van de Amsterdamse Waterleidingduinen. Er werd gejaagd, er werd helm geplant en dode bomen werden uit de bossen verwijderd. Gert: "Deze eeuwenoude gebruiken zijn nu afgeschaft. De natuur mag vaak haar gang gaan, er wordt niet meer gejaagd en het zand mag stuiven. De werknemers hebben daarvoor een enorme mentaliteitsverandering ondergaan. Daar heb ik een groot respect voor. Sommige maatregelen stuitte aanvankelijk op weerstand. Later kwam ik dan toch medewerkers tegen, die vol trots de stuifkuilen en de resultaten van het maaibeheer aan hun echtgenoten lieten zien." Op de afdeling Natuur- en Terreinbeheer werken inmiddels deskundige mensen, onder de inspirerende leiding van Ed Cousin. Maar ook de mensen van de afdeling Winning hebben nu meer oog voor natuur. Gert: "Tijdens de vogeltrek laten ze, waar het mogelijk is, de waterstand zakken. Ze vinden het leuk dat er steltlopers komen eten en rusten op de strandjes die dan ontstaan. Als ze waterwantsen vinden of roerdompen zien, komen ze dat trots aan me vertellen. Wanneer voor de waterwinning ingrepen nodig zijn, zoeken de ingenieurs tegenwoordig uit zichzelf naar manieren om de gevolgen voor de natuur te beperken. De ontwikkelingen in de drinkwaterwinning gaan de goede kant op!"

Nauwkeurig onderzoek

Voor de Stichting Duinbehoud gingen de veranderingen in die achttien jaar niet snel genoeg. Gert: "De Stichting Duinbehoud riep ongeduldig dat natte duinvalleien hersteld moesten worden. Bij GWA wilden we eerst vaststellen welke maatregelen de vernatting bevorderen. Vervolgens wilden we nauwkeurig berekenen wat de effecten zijn van verschillende pakketten van maatregelen. Daartoe hebben we een zeer uitgebreid Oeco-hydrologisch Onderzoek (OHO) uitgevoerd. We hebben daarbij samengewerkt met de Universiteit van Amsterdam, de Landbouwwuniversiteit Wageningen en vele andere deskundigen. Er moesten veel gegevens verzameld worden. Dat hele proces kostte veel tijd." Ongeveer 125 vrijwilligers inventariseren planten, dieren en paddestoelen in de Amsterdamse Waterleidingduinen. De gegevens die zij verzameld hebben zijn ook gebruikt voor het OHO. Behalve naar het effect van vernatting is ook gekeken naar de mogelijkheden van optimalisatie. Dat is het verbeteren van de natuurwaarden van de win-

Gert Baeyens, één van de eerste duinbiologen (foto: Cees Buys).

Eén van de meest omvangrijke natuurherstelprojecten in de duinen is het dempen van het Van Limburg Stirumkanaal in het zuidelijk deel van de Amsterdamse Waterleidingduinen (foto: Henk Wijkhuizen).

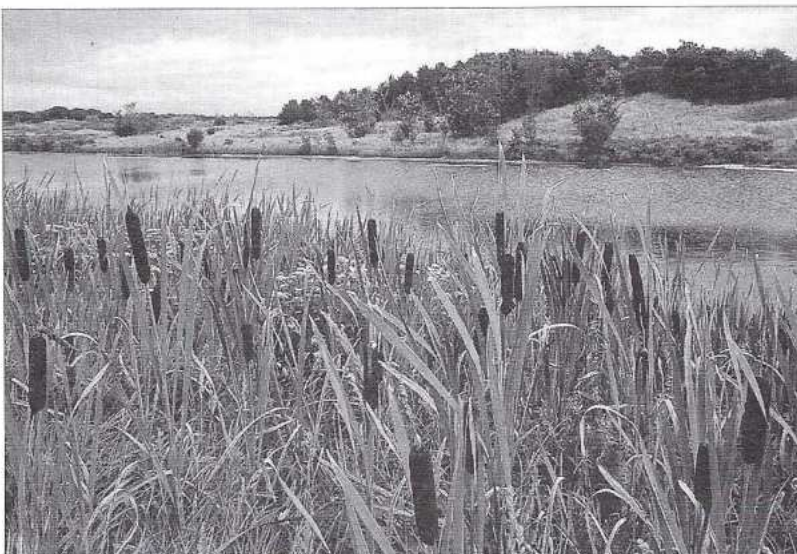
middelen (o.a. kanalen) zoals ze nu worden gebruikt. Gert: "We hebben al veel natuurwinst geboekt met oeveraanpassingen en met het verlagen van de maai-intensiteit onder water. De resultaten van het onderzoek worden nu al volop toegepast!"

Natuurherstel

Intussen is de winning van duinwater enorm teruggebracht. Daardoor kon op de plaats van het Verlengde Oosterkanaal de Oosterduinrel aangelegd worden. Bovendien kon het zuidelijke deel van het Van Limburg Stirumkanaal worden gedempt. De natuur mag daar nu haar gang gaan. Gert: "Het resultaat is overweldigend, in een jaar tijd zijn nieuwe duinen ontstaan en in sommige uitgestoven valleien staat water. Ik kwam er een oude Noordwijker tegen, die vertelde hoe geweldig hij het vond, dat zijn kleinkinderen nu met eigen ogen kunnen zien wat duinvorming is."

Gert vindt dat Stichting Duinbehoud te zuinig is met schouderklopjes. De demping van het Van Limburg Stirumkanaal werd bijvoorbeeld schamper 'een eerste stap' genoemd. Gert: "Hoezo eerste stap? Waar zie je een vergelijkbaar project van die omvang in Europa?! Er zijn veel meer positieve ontwikkelingen.

Een doorkijkje langs het Nieuwkanal in de Amsterdamse Waterleidingduinen (foto: Frits van Daalen).

De resultaten van de inventarisaties tonen altijd weer een enorme rijkdom aan soorten. Ik ben trots op die rijkdom en op de ontwikkelingen in het bedrijf." Bij alle duinwaterbedrijven blijkt, dat alleen stoppen met waterwinning niets oplevert. Er is ondersteunend beheer nodig, zoals maaien, begrazing, plaggen en uitschuiven. De effecten van die maatregelen worden in alle Hollandse duingebieden gemonitord. De ervaringen en ideeën, die de beheerders hierbij opdoen wisselen ze uit in het Overleg Beheer Duingebieden. Om het beheer van de Amsterdamse Waterleidingduinen verder te verbeteren en snel in te kunnen spelen op veranderingen blijft onderzoek noodzakelijk. Er is een nieuwe beheersnota in voorbereiding, waarbij gebruik wordt gemaakt van monitoringgegevens uit het verleden en aandacht wordt besteed aan monitoring in de toekomst.

Natuur en waterwinning

De Stichting Duinbehoud denkt dat natuur bij GWA ondergeschikt is aan waterwinning. Gert: "Dat misverstand wil ik rechtzetten. In de Nota Natuurbeheer in de Amsterdamse Waterleidingduinen 1990-2000 zijn de doelstellingen waterwinning en natuurbeheer gelijkgeschakeld. Deze nota is vastgesteld door de gemeenteraad van Amsterdam. Tot het begin van de jaren tachtig liep GWA op het gebied van natuurbeheer achter op andere grote duinwaterbedrijven. Maar nu is het een totaal ander bedrijf geworden." De heer Cnoop Koopmans van De Stichting Faunabescherming zegt dat je met je eigen ogen kan zien dat GWA de gelijkschakeling in de praktijk waarmaakt. Op sommige gebieden, zoals met het OHO vervult het bedrijf zelfs een voortrekkersrol. Bovendien wordt op alle fronten en dus ook op het gebied van natuurbeheer samengewerkt met de andere duinwaterbedrijven.

De toekomst

Bij de waterleidingbedrijven zit de vaart er al in op het gebied van natuurbeheer. De Stichting Duinbehoud brengt soms ideeën in en volgt de ontwikkelingen. Andere taken voor de Stichting Duinbehoud ziet Gert op het gebied van planvorming en beleidsbeïnvloeding met betrekking tot de duinzoom. Voorbeelden zijn ecologische verbindingen tussen de duinen en andere gebieden en de bufferzone bij de Zilk, om wateroverlast in de bol-lenteelt te voorkomen. Gert concludeert: "Stichting Duinbehoud moet met de tijd mee. Niet langer kiffen over de waterwinning, want alle duinwaterbedrijven zijn allang bezig met studies naar en plannen voor veel natuurvriendelijkere productiemethoden. Van alle V-thema's uit het Milieubeleidsplan is de Verdroging al aardig aangepakt. De analysefase van dit probleem is afgerond; we zitten nu in de overgangsfase tussen het formuleren van oplossingen en de uitvoering. Nu komen andere V-problemen op ons af, zoals Verstorring en Versnippering. Er is dus nog werk genoeg!"

Gert Baeyens is ecologisch adviseur van Gemeentewaterleidingen Amsterdam. Zij is samen met Jaap Duyve auteur van het boek "Lezen in het Duin, historie en landschap van de Amsterdamse Waterleidingduinen", 1991. Stadsuitgeverij Amsterdam, ISBN 90-5366-041-0 geb. ISBN 90-5366-041-2 ing.